

Asia: VN/26268/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot pykälästä (luonnos laiksi vesihuoltolain muuttamisesta) ja säännöskohtaisista perusteluista (luku 7)

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY esittää lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä

HSY pitää lausunnolla olevaa lakiesitystä vesihuoltolain muuttamisesta varsin onnistuneena. Siinä on otettu hyvin huomioon nykyiseen vesihuoltolakiin liittyviä muutostarpeita sekä toimintavarmuuden turvaamiseen ja varautumiseen liittyviä asioita. Valmistelussa on huomioitu vesihuollon yhteiskunnallinen merkittävyys ja häiriötilanteisiin varautumisen tärkeys. Toisaalta muuttunut turvallisuustilanne tulisi huomioida myös siinä, kuinka vesihuoltotoiminnan haavoittuvuuteen liittyvä tieto voidaan pitää salassa.

Säännöskohtaiset perustelut

1 luku

3 § Määritelmät

Lakiesityksen mukaan jatkossa vesihuoltolaitoksen määritelmä ei olisi sidottu kunnan hyväksymään toiminta-alueeseen, vaan merkitystä annetaan yhdyskunnan vesihuollosta huolehtivan laitoksen toiminnan laajuudelle. Kohdan 3 määritelmä yhdenmukaistaa vesihuoltolain ja terveydensuojelulain mukaisia määritelmiä ja jatkossa juomavesidirektiivin soveltamisalaan kuuluva talousvettä toimittava laitos olisi myös vesihuoltolain tarkoittama vesihuoltolaitos. Kohdan 3 muutoksen myötä toiminta-alue on otettu omaksi määritelmäkseen kohtaan 11. Muutokset ovat tarpeellisia ja kannatettavia.

Kunnan määräysvallan varmistamiseen liittyvien uusien pykälien vuoksi on ollut tarpeen määritellä vesihuolto-omaisuus. Määritelmä on kirjattu kohtaan 12 varsin laajana. Tulkinta-apua tuovat perustelutekstin kirjaukset ja esimerkit. Hieman epäselväksi kuitenkin jää, kuuluuko vesihuolto-omaisuuteen esimerkiksi tekoallas, joka toimii varavesilähteenä tai pato, joka liittyy tähän järjestelmään, vai ovatko nämä välillisesti veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen liittyviä rakennelmia. Tältä osin perustelutekstiä voisi vielä tarkentaa.

4 a § Viranomaisten valvontatehtävät

HSY pitää hyvänä, että viranomaisten valvontatehtäviä on selkiytetty ehdotetussa 4 a §:ssä mainitsemalla erityiset valvontatehtävät. Esitetyn 4 a §:n 2 momentin mukaan kunnan ympäristösuojeluviranomainen valvoo toimialallaan erityisesti vesihuollosta huolehtimista, liittämiselvöllisyyttä, vesihuoltolaitoksen varautumista sekä hulevesien viemäroinnin järjestämistä ja hoitamista. HSY:n kokemusten mukaan erityisesti liittämiselvöite hulevesiviemäriin vaatii huomiota ja lisävalvontaa kunnan ympäristösuojeluviranomaiselta. Liittämiselvöitteen osalta ympäristösuojeluviranomainen valvoisi myös liittämiskohdan sijoittumista eli määrääkö vesihuoltolaitos liittämiskohdan 12 §:n mukaisesti. Tältä osin jää tosin epäselväksi, tekisikö ympäristösuojeluviranomainen asiassa tarvittaessa myös päätöksen, josta voi valittaa hallinto-oikeuteen. Toistaiseksi liittämiskohdan etäisyyttä ja kohtuuttomia kustannuksia on hallinto-oikeudessa arvioitu siinä yhteydessä, kun toiminta-alueella oleva vesihuoltolaitoksen asiakas on valittanut kunnan kielteisestä vapautuspäätöksestä.

4 c § Kunnan määräysvallan varmistaminen vesihuollossa

Pykälän 2. momentissa on määritelty, mitä kunnan määräysvallassa olevalla vesihuoltolaitoksella ja tukkuvesilaitoksella tarkoitetaan. Johdonmukaisempaa olisi, jos tämä olisi 3 §:ssä, missä muutkin määritelmät ovat.

2 luku

7 § Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet

Lakiluonnoksen toimita-alueita koskevassa 7 §:ssä ehdotetaan, että toiminta-alueita määritettäessä on otettava huomioon ainakin asemakaava-alueet, taajamat sekä pohjavesialueet. Perusteluissa todetaan, että kyseinen uusi momentti ei tarkoita sitä, että kaikki mainitut alueet olisi aina sisällytettävä toiminta-alueeseen. Perusteluissa kuitenkin edellytetään kuntaa mainitsemaan ja perustelemaan asia, jos ko. alueita jätetään vesihuollon toiminta-alueen ulkopuolelle. HSY on ehdottomasti sitä mieltä, että kaikkia momentissa mainittuja alueita ei ole perusteltua sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen. Siten harkinnanvaraisuus on erittäin hyvä asia. HSY kuitenkin toteaa, että momentissa tarkoitettuja alueita, joilla ei ole keskitetyn vesihuollon tarvetta, voi olla runsaastikin. Tämä voi aiheuttaa merkittävää lisätyötä toiminta-alueen vahvistamisprosessissa.

Eryteisesti YKR-taajamarajaus on osittain ongelmallinen vesihuollon tarvetta tarkasteltaessa. Kuten lain perusteluissakin todetaan, se toimii pääosin hyvin, kun arvioidaan tiivistä asutusta. YKR-taajaman rajaustapa kuitenkin ottaa huomioon myös tarkasteltavan ruudun viereiset ruudut taajamaa määriteltäessä. Tämän seurauksena YKR-taajamaa laajenee hyvinkin laajoille harvaan asutuille alueille, varsinkin isompien taajamien liepeillä. Tilanteissa yhdessä ruudussa voi olla vain joitakin kiinteistöjä, eikä siten yleensä tarvetta keskitetylle vesihuollolle.

Samoin kuin YKR-taajamaan kuuluvia alueita, myös asemakaava-alueita on erilaisia. Nykyisin kunnat asemakaavoittavat myös harvaan asuttuja alueita esimerkiksi virkistyskäyttöä varten. Asemakaava voidaan laatia satelliittimaisesti (kauaksi muista asemakaava-alueista) yksittäisille tai muutamille kiinteistöille, jos niiden jokin kaupunkisuunnitteluun liittyvä asia pitää ratkaista. Tässäkin tilanteessa keskitetyn vesihuollon tarvetta ei välttämättä synny, jos ympäröivä alue on väljä ja vesihuolto voidaan ratkaista kiinteistökohtaisesti.

3 luku

11 § Liittämiselvöllisyydestä vapauttaminen

Liittämiselvöllisyydestä vapauttamisen käytännössä on kuntakohtaisia eroja ja on toivottavaa, että 11 §:ään esitetyillä täsmennyksillä voidaan vaikuttaa päätösten yhdenmukaisuuteen. Päätösten yhdenmukaisuuden tarpeellisuus korostuu yhden vesihuoltolaitoksen toimiessa usean kunnan alueella, kuten HSY:ssä. On myös tärkeää, että kerran myönnetty vapautus ei ole ikuinen, vaan kiinteistöjen tilanteita on tarkasteltava olosuhteiden muuttuessa uudelleen.

Liittämiselvöllisyydestä vapauttaminen muuttaa myös toteutetun vesihuoltopalvelun kannattavuutta ja laajamittainen vapauttaminen on vahvasti ristiriidassa palvelun tarpeen arvioinnin kanssa, joka toimii perustana vesihuollon järjestämisen veloitteelle. Toisten kanssa ristiriitaisia tai

vastakkaisia menettelyitä tulisi välttää, jotta vesihuoltopalveluita käyttävien taakkaa ei lisätä turhilla investoinneilla.

15 a § Vesihuoltolaitoksen varautuminen häiriötilanteisiin

Nykyisen vesihuoltolain 15 a §:n mukaan vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Lainkohta ei ota huomioon vesihuoltolaitoksen tosiasiallisia rajallisia mahdollisuuksia järjestää vesihuoltopalvelu kaikissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Vakavissa häiriötilanteissa lainsäädännön vaatimusten mukaisen vesihuollon palvelutason ylläpitäminen voi olla käytännössä mahdotonta. Vesihuoltolain tai muun lainsäädännön pitäisi mahdollistaa äärimmäisissä tapauksissa vesihuollosta huolehtiminen sopimuksista ja normaaliolojen lainsäädännöstä poikkeavalla tavalla. Lainkohdan vaatimus olisi syytä yhdenmukaistaa sähköalan toimijoita koskevan sähkömarkkinalain ja sen 19 §:ssä asetettujen vaatimusten kanssa. HSY myös näkee tarpeellisena, että vesihuoltolaissa huomioidaan valvojan viranomaisen oikeus saada virka-apua vakavassa vesihuollon häiriötilanteessa.

Pykälän 3 momenttiin on ehdotettu kirjattavaksi, että vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja, mitä pidämme erittäin hyvänä asiana. Lakiehdotuksen 15 §:n perustelussa todetaan, että myös tiedot verkostojen sijainnista tai ominaisuuksista eivät ole julkisia. HSY näkisi tarpeellisena, että tämä kirjattaisiin myös itse pykälätekstiin.

15 b § Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittaminen

HSY pitää ilmoitusvelvollisuuden laajentamista sinänsä kannatettavana, mutta myös tärkeänä, että vesihuoltolaitoksen ilmoittamisvelvollisuus rajataan ehdotuksen mukaisesti merkittäviin häiriöihin. Suurilla vesihuoltolaitoksilla tapahtuu esimerkiksi putkirikkoja viikoittain tai vähintäänkin kuukausittain, ja niiden hoitaminen on näillä laitoksilla hallittua ja osa operatiivista toimintaa. Lainkohdan perusteluissa on melko hyvin kuvattu millaisista häiriöistä tulisi ilmoittaa, mutta merkittävän häiriön ja vähäpätöisen häiriön tulkintaan jää vesihuoltolaitokselle harkinnanvaraa. HSY:n näkemyksen mukaan ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle pitäisi jäädä häiriö, joka ei aiheuta yleistä vaaraa ympäristölle tai terveydelle, eikä vaikuta olennaisesti vesihuoltopalvelujen saatavuuteen. Tämä ei kuitenkaan estä vesihuoltolaitoksia ilmoittamasta vähäisemmistäkin häiriöistä.

16 § Tiedoksisaanti ja tiedottamisvelvollisuus

Pykälän tekniset muutokset ovat selventäviä ja on tärkeää korjata 2. momentin osalta käsite ”lähetettävä” muotoon ”toimitettava”.

Yhä useampi vesihuoltolaitoksen asiakas käyttää sähköisiä palveluja ja tavoitetila on, että laskutus ohjautuu yhä enemmän sähköiseen laskutukseen ja kirjepostista päästään tulevaisuudessa kokonaan eroon. Vesihuoltolakiin voisikin harkita vastaavanlaista pykälää, kuin sähkömarkkinalaissa (105 h §). Sen mukaan maksutapojen ehdoissa voidaan huomioida eri maksutapojen tarjoamisesta aiheutuvien kustannusten kohtuulliset erot. Tällä hetkellä on ollut epäselvyyttä, voiko vesihuoltolaitos ylipäänsä periä lisämaksua kirjelaskuista tai postitse tiedottamisesta.

16 a § Ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuus

Lakiehdotuksessa kyseiseen pykälään esitetään ainoastaan teknisiä muutoksia. Vesihuoltolaissa ei tavoitella muutoksia nykytilanteeseen, jossa vesihuoltolaitokset, jotka kuuluvat julkisuuslain viranomaistoiminnan piiriin ja julkisuuslain soveltamisalaan, soveltavat julkisuuslakia kaikessa toiminnassaan. Lakiehdotuksen perusteluissa tosin todetaan, että tarvetta erilliselle ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuutta koskevalle pykälälle on tarkasteltava uudestaan, jos julkisuuslain soveltamisalaa laajennetaan, siten kuin julkisuuslain ajantasaistamista käsitellyt työryhmä on ehdottanut.

HSY kuuluu julkisuuslain soveltamisalan piiriin ja siten kaikki sen asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia, ellei julkisuuslain salassapitosäännöksistä muuta johdu. HSY on tuonut meneillään olevan julkisuuslain uudistuksen yhteydessä esiin huolensa muuttuneesta turvallisuustilanteesta ja siitä, etteivät julkisuuslain salassapitosäännökset sovellu hyvin vesihuoltotoimintaan, kun kyse on kriittisen infran hallinnoimisesta ja välttämättömyyspalvelusta. Tällä hetkellä yhtiömuotoiset vesihuoltolaitokset ovat paremmassa asemassa, vaikka laitoksen organisaatiomuodolla ei saisi olla turvallisuutta heikentävää vaikutusta. HSY näkisi parhaimpana ratkaisuna, että vesihuoltolain mukaiset vesihuoltotoiminnot suljettaisiin kokonaan julkisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle. Ainakin julkisuuslain salassapitosäännöksiä tulisi viipymättä tarkentaa siten, että vesihuoltoverkostoa ja -rakennelmia koskevat sijainti- ja ominaisuustiedot voidaan yksiselitteisesti salata, kuten myös vesihuoltoon koskevat hankesuunnitelmat ja toiminnan haavoittuvuuksia avaavat erityyppiset asiakirjat ja selvitykset, sekä näitä käsittelevä tiedonvaihto.

17 § Asiakkaan kiinteistön käyttö

Pykälässä esitetty tarkennus tilapäisen haitan ja vähäisen vahingon osalta on perusteltu. Esitetty selvennys vastaa myös valtakunnallista ja yleisesti käytössä olevaa vesihuoltolaitosten toimitusehtojen mallia. Vesihuoltolaitoksilla voi olla toisinaan tarve sijoittaa tilapäisesti esimerkiksi pintavesijohtoja kiinteistön alueelle vesijohtorikon korjaamisen ajaksi. Tästä voi aiheutua tilapäistä viihtyvyyden vähentymistä tai alueen käytön rajoittumista. Vesihuoltolaitoksella on kuitenkin velvollisuus korvata aiheuttamansa aineelliset vahingot, joita voi liittyä esimerkiksi istutuksiin tai piharakenteisiin.

5 luku

23 § Sopimusehtojen muuttaminen

Kyseinen pykälä säätelee missä tilanteissa vesihuoltolaitos voi muuttaa sopimuksen mukaisia maksuja tai sopimuksen ehtoja. Nykyisen pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan vesihuoltolaitos saa tehdä edellä mainittuja muutoksia muusta erityisestä syystä olosuhteiden olennaisesti muututtua.

Kyseyseen 3 kohtaan on ehdotettu lisättäväksi, että olosuhdemuutoksen tulee olla lisäksi ennakoimaton. HSY pitää lisäystä tarpeettomana ja se voi aiheuttaa käytännön ongelmia. Voimassa olevaa 3 kohdan yleissäännöksen tarpeellisuutta perusteltiin aikanaan sillä, että vesihuollosta tehtävät sopimukset ovat yleensä pitkään voimassa, minkä vuoksi ajoittain saattaa ilmetä perusteltua tarvetta muuttaa sopimuksen ehtoja (HE 85/2000). Kyseyisen 3 kohdan käytön edellytykset ovat jo nyky muodossaan tiukat, eikä tiedossa ole, että nykyinen lainkirjaus olisi aiheuttanut vesihuoltolaitoksen asiakkaille kohtuuttomia tilanteita. Esimerkiksi sähkömarkkinoilla noudatettavassa sähkömarkkinalaissa (93 §) ei ole tällaista vaatimusta olosuhteiden ennakoimattomasta muutoksesta, vaan sen mukaan sopimusehtoja voidaan muuttaa ”jos muutokseen on erityistä syytä olosuhteiden muuttumisen vanhentuneiden sopimus- tai hinnoittelujärjestelyjen uudistamisen tai energian säästämiseksi tarpeellisten toimenpiteiden toteuttamisen johdosta”.

Lakiehdotuksessa lisäystä on perusteltu sillä, ettei maksuja saisi muuttaa 3 kohdan perusteella tilanteessa, jossa maksujen muutos paine johtuu korjausvelan kertymisestä. Mikäli maksujen korotus ei olisi mahdollista 23 §:n 1 kohdankaan perusteella, heikkenevät vesihuoltolaitoksen mahdollisuudet hoitaa korjausvelkaa tehokkaasti. Mikäli 3 kohdan lisäyksen tarve liittyy nimenomaisesti maksuihin, näkisimme selvempänä, että maksujen muuttamisen osalta olisi oma pykälä tai 23 §:ssä oma kohta.

Sopimusehtojen muutostarpeet voivat tulla olennaisten olosuhdemuutosten perusteella, jotka eivät kuitenkaan ole välttämättä ennakoimattomia. Näitä muutostilanteita voidaan yksilöidä sopimusehdoissa, mutta kaikkia muutostilanteita ei voi ennustaa. Perusteluissa mainitaan hyvänä esimerkkinä uuden jätevedenpuhdistamon rakentaminen ja sen tuomat vaikutukset, jotka voivat mahdollistaa sopimusmuutoksen. Rajanvetoa voi kuitenkin tulla siinä, katsotaanko jonkun pitkän ajan investoinnin tuoman olennaisen olosuhdemuutoksen olevan ennakoimaton. Vesihuoltolaitoksille tulee myös uusia velvoitteita viranomaisilta ja EU-lainsäädännöstä, tuoden huomattavia lisäkustannuksia (esim. haitallisten aineiden poistovelvoitteet). Velvoitteet voivat olla tiedossa vuosia etukäteen, mutta niiden yksityiskohdat ja aikataulu selviää vasta lopullisessa lainsäädäntötyössä.

24 § Sopimuksen irtisanominen

HSY pitää hyvänä esitettyjä tarkennuksia sopimuksen irtisanomiseen liittyen.

Lakiehdotuksessa on tunnistettu nykyiseen lainkohtaan liittyvä epäselvyys niin sanotun käyttösopimuksen (sopimus laitoksen toimittamien palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä) irtisanomisen osalta. On sekä vesihuoltolaitoksen että asiakkaan etu, että laitos voi irtisanoa sopimuksen tilanteessa, jossa veden toimitus on keskeytynyt, ja keskeytys jatkunut useamman kuukauden. Tällöin myös asiakkaalle muodostuva perusmaksun muodostuminen lakkaa. Tyypillisesti liittymissopimuksesta erillinen käyttösopimus tehdään kiinteistön tilapäisen haltijan, kuten vuokralaisen kanssa. Vuokralainen on voinut menettää kiinteistön hallinnan ja on kohtuullista, että vesihuoltolaitos voi irtisanoa sopimuksen, jolloin käyttösopimus palautuu liittyjälle.

Lisätietoja antaa

Miikka Pekkarinen, johtava lakimies, miikka.pekkariinen@hsy.fi

Tommi Fred, toimitusjohtaja

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY

Huomiot muista hallituksen esityksen kohdista

-

Muut huomiot

-

Pekkarinen Miikka
Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY